

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1944 kl. 10 fm.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya moratorielagbestämmelser för värnpliktiga m. fl.

Genom en den 3 mars 1944 dagtecknad proposition, nr 151, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om upphävande av vissa lagar rörande utmätning, återtagande av avbetalningsgods och anstånd med betalning av hyra m. m. ävensom samtycka till att förordnande jämlikt 1 § moratorielagen meddelas i överensstämmelse med ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående tillämpning av moratorielagen å värnpliktiga m. fl.

Författningsförslagen äro av följande lydelse:

1) L a g

om upphävande av vissa lagar rörande utmätning, återtagande av avbetalningsgods och anstånd med betalning av hyra m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 14 oktober 1939 (nr 728) med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m., lagen den 31 oktober 1939 (nr 782) om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m. och lagen den 19 april 1940 (nr 233) om anstånd för vissa värnpliktiga med betalning av hyra m. m. skola upphöra att gälla från och med den 1 juli 1944; dock att 1, 3 och 4 §§ lagen med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m. alltjämt skola tillämpas, om utmätning skett eller konkurs inträffat före den 1 juli 1944, samt att lagen om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m. fortfarande skall gälla, där säljaren före sistnämnda dag hos laga myndighet gjort sin rätt enligt avtalet gällande.

2) F ö r o r d n i n g

angående tillämpning av moratorielagen å värnpliktiga m. fl.

Med stöd av moratorielagen den 3 maj 1940 (nr 300) förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Med värnpliktig avses i denna förordning värnpliktig som icke är fast anställd vid krigsmakten.

Förordningen äger ej tillämpning å värnpliktig, som är elev vid krigsskolan eller undergår utbildning för vinnande av fast anställning på aktiv stat vid marinen eller flygvapnet.

2 §.

Vad om värnpliktig stadgas i denna förordning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om

1:o) civilmilitär personal på aktiv stat eller över stat, vars tjänstgöringskyldighet i fredstid är begränsad till viss del av året;

2:o) personal, som lönlös kvarstår i regemente (kår), i flottan, i kustartilleriet eller i flygvapnet;

3:o) personal som frivilligt överförts till övergångsstat, så ock personal på reservstat eller i reserven med undantag av reserven tillhörande, från aktiv stat pensionsavgången personal;

4:o) väg- och vattenbyggnadskårens personal;

5:o) icke värnpliktig personal vid sjövärnsskåren.

Om hyra och bostadsrätt.

3 §.

Värnpliktig må ej på grund av underlåtenhet att erlægga hyra, som förfaller under tid då han fullgör militärtjänstgöring, uppsägas till avflyttning från lägenhet som han förhyr, så länge han sist å andra söckendagen av varje kalendermånad erlägger den på samma månad belöpande hyran.

Vad nu sagts skall gälla jämväl efter det den värnpliktige hempermitterats eller hemförlovats intill dess han varit fri från tjänstgöring under ett år i följd.

4 §.

Ändå att den värnpliktige icke erlägger hyran såsom i 3 § sägs, må han ej på grund av dröjsmålet skiljas från lägenheten, såframt det föranletts av att familjebidrag eller hemortslön, som han med anledning av tjänstgöringen kunde påräkna, ej hunnit utbetalas.

5 §.

Har värnpliktig, som fullgör eller fullgjort militärtjänstgöring, genom dröjsmål med betalning av hyra, som förfallit före tjänstgöringens början eller därefter innan han efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd, förverkat hyresrätten till av honom förhyrd lägenhet, och har hyresvärden med anledning därav uppsagt avtalet, må den värnpliktige likväl ej på grund av dröjsmålet skiljas från lägenheten, där senast å tjugufjärde söckendagen från uppsägningen rättelse sker enligt vad i 3 kap. 34 § första stycket lagen om nyttjanderätt till fast egendom sägs. Vad nu sagts skall ej gälla, där beslut om vräkning meddelats före militärtjänstgöringens början.

I avvaktan att den värnpliktige visar sig hava fullgjort vad enligt första stycket erfordras för hyresrättens återvinnande må beslut om vräkning icke meddelas förrän tjugusex söckendagar förflutit efter uppsägningen.

Vad i denna paragraf är stadgat skall ej gälla, där av hyrestiden återstod mindre än en månad när hyresrätten förverkades.

6 §.

Innehar värnpliktig lägenhet med bostadsrätt, må han ej uppsägas till avflyttning på grund av dröjsmål med betalning till bostadsrättsföreningen, såframt dröjsmålet föranletts av förhållande som i 4 § sägs.

Har värnpliktig, som fullgör eller fullgjort militärtjänstgöring, genom dröjsmål med betalning till bostadsrättsförening, som skolat fullgöras före tjänstgöringens början eller därefter innan han efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd, förverkat nyttjanderätten till av honom under bostadsrätt innehavd lägenhet, och har föreningen med anledning därav uppsagt den värnpliktige till avflyttning, må han likväl ej på grund av dröjsmålet skiljas från lägenheten, där senast å tolfte söckendagen från uppsägningen rättelse sker genom att betalningsskyldigheten fullgöres. Vad nu sagts skall ej gälla, där beslut om vräkning meddelats före militärtjänstgöringens början.

I avvaktan att den värnpliktige visar sig hava fullgjort vad enligt andra stycket erfordras för nyttjanderättens återvinnande må beslut om vräkning icke meddelas förrän fjorton söckendagar förflutit efter uppsägningen.

7 §.

Vad i 3—6 §§ stadgas skall äga motsvarande tillämpning, där lägenheten med hyres- eller bostadsrätt innehaves av den värnpliktige och hans hustru eller eljest av den värnpliktige gemensamt med annan.

Om avbetalningsköp.

8 §.

Har värnpliktig förvärvat egendom genom avbetalningsköp, och kan det antagas att svårigheter att fullgöra köpet åsamkats honom genom militärtjänstgöring, äge säljaren ej på grund av dröjsmål med betalning av post, som förfallit under tjänstgöringen eller därefter, taga godset åter eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre dröjsmålet överstiger tre månader.

Utestår förfallen post ogulden vid tjänstgöringens början, må säljaren ej heller taga godset åter eller göra annan särskild påföljd gällande, såframt den värnpliktige erlägger sådan post eller, om flera förfallna poster utestodo oguldna, den först förfallna inom tre månader från tjänstgöringens början samt erlägger varje senare post inom den tid från förfalldagen som svarar häremot.

Med avbetalningsköp förstås i denna förordning avtal som avses i 1 § lagen om avbetalningsköp, oavsett om avbetalningspriset överstiger tretusen kronor.

9 §.

Finnes i fall, som avses i 8 §, godset oundgängligen erforderligt för den värnpliktige, hans make eller oförsörjda barn eller adoptivbarn, eller återstår ej mer än en tredjedel av köpeskillingen ogulden, må säljaren ej taga godset åter eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, såframt den värnpliktige erlägger den förfallna posten eller, om flera poster förfallit till betalning, den först förfallna innan han efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd samt erlägger varje senare post inom den tid från förfalldagen som svarar häremot.

10 §.

Vad i 8 och 9 §§ är stadgat skall ej tillämpas, om säljaren före tjänstgöringens början hos laga myndighet gjort sin rätt enligt avtalet gällande eller om säljarens säkerhet äventyras.

11 §.

Är den värnpliktige gift och leva ej makarna åtskilda på grund av söndring, skola bestämmelserna i 8—10 §§ äga motsvarande tillämpning, om den värnpliktiges hustru före eller efter äktenskapets ingående inköpt godset och detta är avsett för makarnas gemensamma bruk eller för deras oförsörjda barns eller adoptivbarns behov. •

12 §.

Klagan över handräckning för återtagande av avbetalningsgods som avses i denna förordning må förutom av den som eljest är befogad därtill föras av köparens make eller av annan som har egendomen i sin vård.

Om utmätning och konkurs.

13 §.

Företages utmätning hos värnpliktig medan han fullgör militärtjänstgöring eller innan han efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd, skola från utmätningen undantagas, utom nödiga gång- och sängkläder samt förråd och penningar i den utsträckning som i 65 § utsökningslagen stadgas, dels lösören för gäldenärens, hans makes och oförsörjda barns eller adoptivbarns personliga bruk, för så vitt värdet därav icke överstiger vad som med hänsyn till deras behov och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt, dels ock arbetsredskap till ett värde av

högst ettusen kronor. Lös pant må ej på grund av vad nu sagts undantagas från utmätning för den gäld, varför pantsättningen skett.

Vad i första stycket stadgas med avseende å undantag från utmätning skall under tid som där sägs äga motsvarande tillämpning, om den värnpliktige försättes i konkurs.

14 §.

Har egendom tagits i mät hos den värnpliktige å tid som i 13 § sägs, och kan det antagas att hans betalningssvårigheter föranletts av tjänstgöringen, må med försäljning av den utmäta egendomen anstå under tre månader utöver den tid som för varje särskilt fall stadgas i 162, 163 och 165 §§ utsökningsslagen. Finnes med hänsyn till tjänstgöringstidens längd ytterligare uppskov påkallat, må med försäljningen anstå till dess den värnpliktige efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd.

Erfordras egendomen i den värnpliktiges näring för att bereda nödig bärgning åt honom, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn eller är den erforderlig för att bereda dem nödig bostad, må anstånd äga rum intill dess den värnpliktige under nio månader i följd varit fri från tjänstgöring.

Vad i denna paragraf stadgas skall ej tillämpas, om borgenärens rätt till betalning äventyras.

15 §.

Är den värnpliktige gift och leva ej makarna åtskilda på grund av söndring, skola bestämmelserna i 13 och 14 §§ äga motsvarande tillämpning, om utmätning sker hos den värnpliktiges hustru eller hon försättes i konkurs.

16 §.

Klagan över utmätning som avses i denna förordning eller över beslut i anledning av sådan utmätning må förutom av den som eljest är befogad därtill föras av gäldenärens make eller av annan som har egendomen i sin vård.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944 och gäller tills vidare.

Stadgandena i 5 § samt 6 § andra och tredje styckena skola ej tillämpas, där beslut om vräkning meddelats före denna förordnings ikraftträdande.

Vad i 8—11 §§ är stadgat skall ej gälla, där säljaren före förordningens ikraftträdande hos laga myndighet gjort sin rätt enligt avtalet gällande.

Bestämmelserna i 13 § skola ej tillämpas, där utmätning skett eller konkurs inträffat före förordningens ikraftträdande.

Vad i 14 och 16 §§ stadgas skall gälla, ändock att utmätningen skett före förordningens ikraftträdande.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för förslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

De genom propositionen framlagda förslagen ha utarbetats på grundval av ett av tillkallade sakkunniga — *militära moratorieutredningen* — den 30 oktober 1943 avlämnat betänkande med förslag bl. a. till militär moratorielag (SOU 1943: 42).

Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av chefen för försvarsstaben, chefen för armén, som i ärendet samrått med centrala värnpliktsbyrån, försvarsväsendets personalvårdsnämnd, kommerskollegium, statskontoret, riksräkenskapsverket, socialstyrelsen, arbetsmarknadskommissionen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Älvsborgs, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, överexekutor i Göteborg, Malmö och Norrköping, svenska exekutionsmännens riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, hyresgästernas riksförbund, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Sveriges köpmannaförbund, landsorganisationen i Sverige, de anställdas centralorganisation, föreningen Sveriges stadsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, centralstyrelsen för de svenska reservofficersförbunden och svenska reservunderofficersförbundet. Kommerskollegium har därvid överlämnat yttranden av Stockholms och Göteborgs handelskammare, Skånes handelskammare, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, svenska cykelfabrikant- och grossistföreningen samt Stockholms automobilhandlareförening. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden av kanslidirektören vid första kansliavdelningen, skattedirektören, förste stadsfogden och uppbördsintendenten i Stockholm ävensom familjebidragsnämnden därstädes. Vid de yttranden som avgivits av länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Blekinge och Örebro län ha fogats utlåtanden av vederbörande länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler. Vidare har länsstyrelsen i Uppsala län överlämnat yttrande av stadsfogden i Uppsala, länsstyrelsen i Kronobergs län yttranden av landsfiskalerna i Lenhovda, Markaryds och Alvesta distrikt, länsstyrelsen i Blekinge län yttranden av magistraten och stadsfogden i Karlskrona, länsstyrelsen i Kristianstads län yttranden av familjebidragsnämnderna i Kristianstad och Ängelholm samt Gråmanstorps och Borrby kommuner samt länsstyrelsen i Örebro län yttranden av magistraten i Örebro m. fl.

Gällande bestämmelser.

Rörande erläggande av hyra stadgas i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, att om avtal ej träffats om tiden för erläggande av hyra som skall utgå i penningar, hyran skall betalas, där den beräknas för helt, halvt eller fjärdedels år, senast å sista söckendagen före början av vart fjärdedels år och eljest senast å sista söckendagen före början av den tid, för vilken hyran beräknas. Beträffande lägenhet, som omfattar högst fyra rum, kök däri inbegripet, och helt eller delvis är uthyrd till bostad, skall dock såsom förfallodag för den på varje kalendermånad belöpande hyran gälla sista

söckendagen i nästföregående månad. Dröjer hyresgäst med erläggande av hyra, som utgår i penningar, utöver två söckendagar efter förfalldodagen, är hyresrätten förverkad och hyresvärden berättigad uppsäga avtalet. Sker rättelse innan uppsägning skett, må hyresvärden dock ej åberopa dröjsmålet med betalningen såsom grund för hyresgästens skiljande från lägenheten. Motsvarande gäller om hyresgästen senast å tolfte söckendagen efter det uppsägning skett erlägger hyran jämte vissa kostnader.

Enligt 1 § lagen den 19 april 1940 om anstånd för vissa värnpliktiga med betalning av hyra m. m. må värnpliktig, som inkallats till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, ej i något fall uppsägas till avflyttning från lägenhet, som han förhyr, på grund av underlåtenhet att erlägga hyra, som förfaller under tiden för tjänstgöringen eller inom ett år efter dess slut, så länge han sist å andra söckendagen av varje kalendermånad erlägger den på samma månad belöpande hyran. I 2 § stadgas att, oaktat värnpliktig icke erlägger hyran så som i 1 § sägs, han ej må på grund av dröjsmålet skiljas från lägenheten, såframt det föranletts av att bostads- eller näringsbidrag, som han med anledning av tjänstgöringen kunde påräkna, ej hunnit utbetalas. Vad sålunda stadgas skall jämlikt 4 § äga motsvarande tillämpning, om värnpliktig innehar lägenhet med bostadsrätt. Enligt 3 § äger den värnpliktige, därest tjänstgöringen medför en så väsentlig förändring i hans ekonomiska förhållanden, att det ej skäligen kan fordras, att han skall fullgöra hyresavtalet under hela den avtalade tiden, uppsäga avtalet att upphöra å den fardag som inträffar näst efter tre månader från uppsägningen. I 5 § föreskrives, att om lägenhet med hyres- eller bostadsrätt innehaves av makar, vad i 1—4 §§ stadgas skall gälla, om mannen inkallats till tjänstgöring, dock att vid tillämpning av 3 § hänsyn skall tagas till båda makarnas ekonomiska förhållanden. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där eljest lägenhet med hyres- eller bostadsrätt innehaves av två eller flera personer och någon av dem inkallats till tjänstgöring.

Bestämmelser om avbetalningsköp äro meddelade i lag den 11 juni 1915. Med avbetalningsköp förstås i denna lag avtal, varigenom lösöre säljes mot betalning i särskilda poster, av vilka en eller flera skola erläggas efter det godset utgivits till köparen, och under villkor tillika att säljaren skall äga rätt att återtaga godset, om köparen åsidosätter vad honom åligger, eller att äganderätten till godset skall förbli hos säljaren intill dess betalningen eller viss del därav blivit erlagd. Har avtalet betecknats såsom hyresavtal eller betalningen såsom vederlag för godsets bruk och nyttjande, skall utan hinder därav avtalet anses såsom avbetalningsköp, såframt det finnes vara åsyftat, att den som fått godset till sig utgivet skall bli ägare därav. Lagen äger emellertid icke tillämpning, om sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlägga (avbetalningspriset) överstiger 3 000 kronor.

Lagen innehåller åtskilliga regler, vilka avse att bereda köparen skydd

mot alltför stränga bestämmelser i avtalet om påföljd av kontraktsbrott. Sålunda stadgas, bland annat, att om köparen underlåter att fullgöra sin betalningsskyldighet, säljaren ej äger att på grund därav taga godset åter, utkräva post som eljest ej vore förfallen eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår ogulden minst fjorton dagar utöver förfalldagen och denna post antingen uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör minst en tjugondel därav. Där köparen i annat avseende än nu sagts åsidosätter vad honom åligger, må särskild påföljd som för sådan händelse kan vara avtalad icke vinna tillämpning, för så vitt sådant med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

Å andra sidan innehåller lagen vissa bestämmelser, som avse att underlätta återtagande av egendom, som sålts genom avbetalningsköp. I detta hänseende stadgas, att därest skriftlig handling upprättats om avbetalningsköp, säljaren äger att hos utmätningssmannen i orten söka handräckning för godsets återtagande. Handräckning må dock ej beviljas, med mindre utmätningssmannen finner uppenbart, att med betalningen föreligger dröjsmål, som berättigar till godsets återtagande.

Genom lagen den 31 oktober 1939 om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m. har stadgats, att om värnpliktig, som genom avtal, varå lagen om avbetalningsköp är tillämplig, förvärvat arbetsredskap eller lösöre, avsett till personligt bruk för honom, hans hustru eller oförsörjda barn eller adoptivbarn, blivit inkallad till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, säljaren icke äger på grund av dröjsmål med betalning av förfallen post, vilket uppenbarligen föranletts av tjänstgöringen, taga godset åter eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre dröjsmålet överstiger tre månader eller, om godset finnes oundgängligen erforderligt för köparen eller sådan anhörig till honom som nyss sagts, ett år. Vad sålunda stadgats skall icke äga tillämpning, om säljarens säkerhet äventyras. Klagan över handräckning för återtagande av egendom som avses i lagen må föras jämväl av den värnpliktiges hustru eller av annan som har egendomen i sin vård.

Enligt 65 § utsköpningslagen skola från utmätning undantagas dels nödiga gång- och sängkläder för gäldenären, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn dels ock nödiga arbetsredskap eller andra nödiga lösören till ett värde av högst 500 kronor, eller, där gäldenären icke är familjeförsörjare och ej heller har eget hushåll, högst 200 kronor. Saknas utväg till nödortfiktigt uppehälle, skall från utmätning undantagas av förråd, som finnes i huset, vad som erfordras till underhåll för en månad eller, där tillräckligt förråd ej finnes, av penningar, som gäldenären innehar eller äger inestående i bank eller annan penninginrättning, så mycket som erfordras för anskaffande av det felande. Lös pant må ej undantagas från utmätning för den gäld varför pantsättningen skett.

Försäljning av utmätt egendom skall enligt 162, 163 och 165 §§ utsökningslagen i regel vara verkställd inom viss tid, som för olika fall bestämts till en, två, tre eller fyra månader.

I 1 § lagen den 14 oktober 1939 med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m. stadgas, att om utmätning företages hos den, som inkallats till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, under tiden för sådan tjänstgöring eller ock därefter inom lika lång tid som tjänstgöringen omfattat, dock högst tre månader från dess slut, skola från utmätningen undantagas, utom nödiga gång- och sängkläder samt förråd och penningar i den utsträckning som 65 § utsökningslagen stadgar, dels lösören för gäldenärens, hans makes och oförsörjda barns eller adoptivbarns personliga bruk, för så vitt värdet därav icke överstiger vad som med hänsyn till deras behov och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt, dels ock arbetsredskap till ett värde av högst femhundra kronor. Lös pant må ej på grund av vad nu sagts undantagas från utmätning för den gäld, varför pantsättningen skett. Enligt 2 § må, om egendom tagits i mät hos den som fullgör eller fullgjort tjänstgöring, varom i 1 § sägs, och det finnes, att gäldenärens betalningssvårigheter uppenbarligen äro föranleda av tjänstgöringen, med försäljning av den utmäta egendomen anstå under högst tre månader utöver den tid, som för varje särskilt fall stadgas i 162, 163 och 165 §§ utsökningslagen, såframt det prövas kunna ske utan att borgenärens rätt till betalning äventyras. Erfordras egendomen i gäldenärens näring för att bereda nödig bärgning åt gäldenären, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn eller är den erforderlig för att bereda dem nödig bostad, må ytterligare uppskov med försäljningen äga rum under högst sex månader, om borgenärens rätt till betalning ej därigenom äventyras. Vad i 1 § är stadgat om undantag från utmätning skall enligt 3 § under tid som i 1 § sägs äga motsvarande tillämpning, om gäldenären försättes i konkurs. Klagan över utmätning, som avses i lagen eller över beslut i anledning av sådan utmätning må enligt 4 §, förutom av den som eljest är befogad därtill, föras av gäldenärens make eller av annan som har egendomen i sin vård.

De i förenämnda lagar åberopade bestämmelserna i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen avse värnpliktslagen den 30 juni 1936, vilken numera ersatts av värnpliktslagen den 30 december 1941. Enligt övergångsbestämmelserna till sistnämnda lag gäller, att där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, hänvisningen skall gälla sådan bestämmelse. Den särskilda lagstiftningen för värnpliktiga rörande utmätning, avbetalningsköp och hyra gäller i följd härav värnpliktiga, som enligt 28 § 1 mom. i 1941 års värnpliktslag inkallats till tjänstgöring, »då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver». Under nu rådande förhållanden inkallas samtliga värnpliktiga med stöd av sistnämnda bestämmelse. I följd härav har ifrågavarande lagstiftning ansetts äga tillämpning jämväl å värnpliktiga, vilka fullgöra sådan tjänstgöring som även i fredstid skulle ha ålegat dem.

Efter tillkomsten av förenämnda lagar har utfärdats *moratorielagen den 3 maj 1940 (nr 300)*. Enligt 1 § i denna lag äger Konungen, därest Sverige befinner sig i krig eller krigsfara eller här eljest råda utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, och riksdagen ej är samlad, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, meddela förordnande, för viss tid eller tills vidare, om anstånd med betalning av gäld, om särskilda inskränkningar i borgenärens rätt att utsöka sin fordran, att söka att gäldenärs egendom avträdes till konkurs och att i övrigt göra gällande rättsliga verkningar av dröjsmål i avseende å betalningen, om uppskov med försäljning av utmätt eller konkursbo tillhörig egendom, eller om förbud för borgenär att genom försäljning eller annorledes skaffa sig betalning ur lös pant. Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som nu sagts, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela sådant förordnande.

Med stöd av moratorielagen har utfärdats *förordningen den 14 juni 1940 (nr 504) om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods m. m.* I 1 § denna förordning stadgas, att om dröjsmål med betalningen för egendom, som förvärvats genom avbetalningsköp, uppenbarligen föranletts av betalningssvårigheter, som åsamkats köparen genom rådande utomordentliga förhållanden, säljaren icke äger på grund av dröjsmålet taga godset åter, utan så är att köparen ådagalagt likgiltighet för sina skyldigheter eller säljarens säkerhet eljest äventyras eller ock säljaren medgiver sådana villkor för återtagandet att köparen får anses skäligen tillgodosedd. Med avbetalningsköp förstås i förordningen avtal, som avses i 1 § lagen om avbetalningsköp, oavsett om avbetalningspriset överstiger tretusen kronor. Enligt 2 § må, om egendom som avses i 1 § tagits i mät hos köparen och dennes betalningssvårigheter uppenbarligen äro föranledda av rådande utomordentliga förhållanden, med försäljning av egendomen anstå efter vad som finnes skäligt.

Moratoriebestämmelserna och de olika personalkategorierna.

Föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist, har i denna del anfört följande:

De bestämmelser av moratoriekaraktär, som för närvarande gälla och om vilkas bibehållande i huvudsak någon meningsskiljaktighet ej torde råda, äro, såsom av redogörelsen framgår, tillämpliga endast å värnpliktiga som inkallas till tjänstgöring enligt 28 § 1 mom. värnpliktslagen. Uppenbarligen har det vid bestämmelsernas tillkomst icke varit avsett att de skulle gälla för värnpliktiga, vilka fullgjorde sådan tjänstgöring som även i fredstid skulle ha ålegat dem. Då så ändock till följd av formen för inkallelsen blivit fallet, torde det vara förenat med vissa svårigheter att nu genomföra någon ändring i detta avseende. De värnpliktiga, vilka genom en dylik ändring skulle gå miste om de förmåner som tillkommit äldre årgångar, skulle med visst fog kunna anse sig missgynnade i förhållande till dessa. Beaktas bör jämväl, att de värnpliktiga med hänsyn till rådande läge i allmänhet åläggas en betydande extra

tjänstgöring utöver den ordinarie utbildningstiden, varigenom deras ekonomiska förhållanden kunna komma att påverkas under en längre tidsperiod än som på förhand kunnat beräknas. Alla värnpliktigas tjänstgöring har också genomgående fått en prägel av vakthållning och säkerhetstjänst i ett farofyllt läge. Jag delar fördenskull militära moratorieutredningens uppfattning, att under nu rådande beredskapstillstånd värnpliktiga, vilka fullgöra sådan tjänstgöring som även i fredstid skulle ha ålegat dem, böra i allo likställas med andra värnpliktiga i de hänseenden varom här är fråga. Militära moratorieutredningen har föreslagit att undantag borde göras för värnpliktiga, vilka undergå utbildning för vinnande av fast anställning vid krigsmakten. Det torde emellertid icke vara lämpligt att skilja mellan reservofficersaspiranter och värnpliktiga som tvångsvis uttagas för utbildning till officer. I fråga om armén torde icke heller låta sig göra att draga en gräns mellan reservofficersaspiranter och övriga officersaspiranter förrän de senare blivit elever vid krigsskolan. Nämnade undantag torde alltså böra begränsas till elever vid krigsskolan och dem som undergå utbildning för vinnande av fast anställning på aktiv stat vid marinen eller flygvapnet.

Ehuru moratorielagstiftningen sålunda under rådande beredskapstillstånd synes böra omfatta alla värnpliktiga, med nyssnämnda undantag, möta betänkligheter mot att utsträcka dess tillämplighet även till fredsförhållanden. Såsom moratorieutredningen framhållit och i vissa yttranden betonats ha moratoriebestämmelserna framvuxit ur och motiverats av de exceptionella förhållanden som beredskapstillståndet kunde väntas medföra. För ett bibehållande av bestämmelserna efter en återgång till normala förhållanden måste uppenbarligen krävas mycket starka skäl. Detta gäller helt naturligt i särskild grad de moratoriebestämmelser rörande hyra, avbetalningsköp och utmätning som utredningen föreslagit och som — till skillnad från bestämmelserna om anstånd med indrivning av utskylder — ingripa i civila rättsförhållanden enskilda emellan. Någon avgörande betydelse i detta sammanhang bör måhända icke tillmätas den omständigheten att tidpunkten för fredstjänstgöringens början och slut i regel kan på förhand beräknas. Ett vägande skäl mot en utsträckning av bestämmelsernas tillämplighet till fredsförhållanden är däremot att, såsom även utredningen själv framhållit, fredstjänstgöringen — åtminstone i den mån den infaller i nära anslutning till inskrivningen — i allmänhet icke medför samma ekonomiska svårigheter som beredskapstjänstgöringen, emedan den värnpliktige endast undantagsvis bildat familj och i många fall ej heller erhållit anställning av stadigvarande natur. Jag vill för övrigt framhålla, att de undantag, som moratorieutredningen i nu förevarande avseenden föreslagit i fråga om lagstiftningens tillämplighet under den värnpliktiges första tjänstgöring i fredstid, torde medföra, att moratoriebestämmelserna endast i ytterst ringa utsträckning komme att vinna tillämpning. För dessa fåtaliga fall synes det knappast berättigat att upprätthålla en särslagstiftning. Uppmärksammas bör att andra omständigheter än värnpliktstjänstgöring, såsom sjukdom, arbetslöshet o. d., kunna åsamka en gäldenär ekonomiska svårigheter av oförvållad art. Frågan torde därför böra ses i ett större sammanhang. Såvitt angår

skyldighet att erlægga hyra och betalning för gods som inköpts på avbetalning ävensom gäldenärs rättigheter, då utmätning sker hos honom, synes mig därför en för fredsförhållanden avsedd moratorielagstiftning icke nu böra genomföras. En närmare utredning torde böra verkställas av frågan, vilken betydelse med avseende å indrivning av fordringar o. d. som överhuvud taget bör tillmätas omständigheter av opåräknad natur, vilka inverka ogynnsamt på en persons ekonomi och betalningsförmåga.

Vad härefter angår frågan, i vad mån de militära moratoriebestämmelserna böra vara tillämpliga å annan personal än värnpliktiga som inkallats med stöd av värnpliktslagen, har moratorieutredningen icke föreslagit någon ändring beträffande de egentliga krigsfrivilliga, d. v. s. underåriga, överåriga, frikallade och kvinnor vilka anställts för fullgörande av militär tjänstgöring. Jag delar utredningens uppfattning i denna fråga. Såsom utredningen framhållit och i åtskilliga yttranden påpekats måste det antagas, att tjänstgöringen som krigsfrivillig i regel ej medför någon minskning av de inkomster som den krigsfrivillige haft att räkna med å den civila arbetsmarknaden. Anledning torde därför saknas att utsträcka moratoriebestämmelsernas tillämplighet till de krigsfrivilliga. I fråga om viss frivillig personal kunna andra synpunkter göra sig gällande. Jag återkommer härtill i det följande.

Beträffande frågan, huruvida moratoriebestämmelserna böra gälla för frivilligt tjänstgörande värnpliktiga, torde i och för sig vissa skäl föreligga att göra en skillnad mellan olika kategorier. Många frivilligt tjänstgörande värnpliktiga torde, såsom framhållits i yttrandena, kunna jämföras med de egentliga krigsfrivilliga med avseende å tjänstgöringens inverkan å deras ekonomiska förhållanden. Arbetsmarknadskommissionen har av denna anledning ifrågasatt att i fråga om moratoriebestämmelsernas tillämplighet göra samma gränsdragning mellan olika kategorier av frivilligt tjänstgörande värnpliktiga som skett i fråga om rätten till hemortslön. Emellertid torde en sådan gränsdragning på här ifrågavarande område vålla betydande olägenhet vid tillämpningen med hänsyn till svårigheterna för en utomstående att avgöra, om en värnpliktig tillhör den ena eller andra gruppen av frivilligt tjänstgörande. Jag finner fördenskull anledning icke föreligga att frångå utredningens förslag att lagstiftningen bör äga tillämpning å alla frivilligt tjänstgörande värnpliktiga.

I enlighet med vad jag nu anfört böra således moratoriebestämmelserna vara tillämpliga på envar värnpliktig som fullgör militärtjänstgöring, med undantag av vissa värnpliktiga, vilka undergå utbildning för vinnande av fast anställning vid krigsmakten. — — — Med anledning av vad statskontoret erinrat därom att vissa befattningshavare i statens tjänst under tjänstgöring vid mobiliserad del av försvarsväsendet bibehållas vid i fredstid utgående löneförmåner, vill jag anmärka, att, i den mån värnpliktig ej genom inkallelsen försattes i försämrat ekonomiskt läge, de moratoriebestämmelser, jag ämnar föreslå, i allmänhet icke kunna åberopas. Några särbestämmelser för nyssnämnda befattningshavare torde icke böra meddelas.

Vidkommande annan personal än värnpliktiga har moratorieutredningen

föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle äga förordna om lagstiftningens tillämplighet å personal, som är anställd vid försvarsväsendet eller tillhör frivilliga automobilkåren, sjövärnskåren eller svenska röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper. I åtskilliga yttranden har påyrkats, att den personal som sålunda avsåges borde, åtminstone i viss omfattning, uttryckligen angivas i författningstexten. Det torde icke heller möta några svårigheter att tillgodose dessa önskemål. Moratorietredningen har i sin motivering utförligt redogjort för sin uppfattning om vilka personalkategorier lagstiftningen bör avse. I likhet med utredningen finner jag gränsdragningen böra ske med ledning av synpunkten, huruvida den personal varom fråga är kan anses såsom heltidsanställd vid försvaret eller har sin huvudsakliga bärgning av civilt yrke. För den senare av dessa två grupper kan uppenbarligen militärtjänstgöringen tänkas medföra ekonomiska svårigheter av enahanda art som för värnpliktiga. Även om vederbörande redan i fredstid åtnjuter viss inkomst från försvarsmakten torde lagstiftningen böra göras tillämplig. Någon erinran häremot torde icke kunna göras i betraktande av att flertalet av de bestämmelser som ifrågasättas äro beroende av att den inkallade åsamkas betalningssvårigheter genom tjänstgöringen.

I enlighet med det anförda torde det vara tydligt, att personal på aktiv stat, vilken såväl under fredsförhållanden som under beredskapstjänstgöring är heltidsanställd vid försvaret, icke bör omfattas av moratoriebestämmelserna. Undantag synes dock böra göras beträffande sådan personal på aktiv stat, vars tjänstgöringsskyldighet i fredstid är inskränkt till viss del av året, nämligen bataljonsläkare vid fältläkarkåren, bataljonsveterinärer vid fältveterinärkåren, marinläkare av 2. graden, marinläkarstipendiater och flygläkare av 2. graden. Med dessa bör jämföras motsvarande personal över stat. Personal, som erhållit avsked från aktiv tjänst med tillstånd att lönlös kvarstå i regemente (kår), i flottan, i kustartilleriet eller i flygvapnet, bör likaledes omfattas av lagstiftningen, såsom ock föreslagits av utredningen.

Rörande personal på övergångs-, avgångs- och disponibilitetsstat har utredningen icke gjort något uttalande. De synpunkter som i det föregående angivits böra vara vägledande vid gränsdragningen synas mig närmast giva vid handen, att dessa personalkategorier i allmänhet icke kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av de förmåner moratoriebestämmelserna innebära. Ett undantag synes dock böra göras för personal som frivilligt överförts till övergångsstat. Såsom uttalats i flera yttranden synes det vidare rimligt, att personalen på reservstat och i reserven, vilken personal under den förstärkta försvarsberedskapen tyngts av inkallelser i större omfattning än de värnpliktiga, inbegripes under moratorielagstiftningen. Härvid torde dock böra undantagas personal, som med pension avgått från aktiv stat. Dylik personal uppehåller i stor utsträckning särskilda för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar inom försvarsväsendet. Vid sidan av personal i reserven torde personalen i väg- och vattenbyggnadskåren, som är jämställd med reservpersonalen, böra särskilt omnämnas.

Vad slutligen angår frågan, huruvida medlemmar av frivilliga för rikets

försvar avsedda kårer eller föreningar böra omfattas av lagstiftningen, har chefen för försvarsstaben anmärkt, att frivilliga automobilkåren från och med den 1 januari innevarande år utgått ur organisationen. Chefen för försvarsstaben har vidare anmärkt, att personalen i sjövärnsskåren och svenska röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper utgjordes av antingen värnpliktiga eller krigsfrivilliga. Något särskilt stadgande om dessa organisationer borde därför icke meddelas. I fråga om den frivilliga personalen vid sjövärnsskåren, som under rådande beredskapstillstånd varit inkallad till tjänstgöring i relativt stor omfattning, torde emellertid skäl tala för att den inbegripes under lagstiftningen. Däremot torde tillräcklig anledning härtill saknas beträffande personalen i svenska röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper, liksom skäl icke synas föreligga att, såsom i ett yttrande förordats, göra lagstiftningen tillämplig beträffande medlemmar av Sveriges lottakårer eller föreningen svenska blå stjärnan. Detsamma torde få anses vara fallet i fråga om en grupp frivillig personal, som i viss mån intager en ställning, jämförlig med icke värnpliktiga medlemmar av förenämnda frivilliga försvarsorganisationer. Jag åsyftar härvid sådan personal som anställts i vissa uti vederbörliga sammansättningsplaner (mobiliseringstabeller) upptagna befattningar och kan inkallas till tjänstgöring, när behov därav anses föreligga. Icke heller synes mig anledning finnas att i detta sammanhang upptaga frågan om bestämmelsernas utvidgning att avse personal, som under militärtjänstgöring drabbats av kroppsskada, medförande rätt till ersättning enligt därom meddelade bestämmelser.

Moratoriebestämmelserna torde böra erhålla formen av en med stöd av moratorielagen den 3 maj 1940 utfärdad förordning.

Hyra och bostadsrätt.

Militära moratorieutredningen.

I förhållande till gällande rätt innebär moratorieutredningens förslag i fråga om hyra och bostadsrätt icke annan ändring än en utvidgning av föreskriften att den värnpliktige icke på grund av dröjsmål med hyresbetalning får skiljas från lägenhet, som han förhyr, då dröjsmålet föranletts av att bostads- eller näringsbidrag icke hunnit utbetalas. Enligt förslaget skall ifrågavarande regel gälla, då dröjsmålet med hyresbetalningen föranletts av att familjebidrag eller hemortslön, som den värnpliktige kunnat påräkna, ej hunnit utbetalas. Att jämväl andra former av familjebidrag än bostads- och näringsbidrag medtagits i bestämmelsen har motiverats därmed att reglerna för fastställande av familjebidragens belopp kunde medföra att den värnpliktige behövde disponera familjepening för hyresbetalning. Undantagsvis kunde det motsvarande gälla om förväntat sjuk- eller begravningsbidrag och om hemortslön.

För att bereda den värnpliktige ett ytterligare skydd mot vräkningsshot under hans militärtjänstgöring föreslås vidare en förlängning av den tid, inom vilken hyresrätten kan återvinnas vid förverkande på grund av underlåten hyresbetalning. Har hyresrätten förverkats under tjänstgöringen eller

därefter, innan den värnpliktige efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under trettio dagar i följd, må den värnpliktige enligt förslaget ej skiljas från lägenheten, därest senast å tjugufjärde söckendagen från verkställd uppsägning rättelse sker enligt vad i 3 kap. 34 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom sägs. Beslut om vräkning av den värnpliktige må i anledning härav icke meddelas förrän tjugusex söckendagar förflutit från uppsägningen. Vad sålunda stadgats skall dock ej gälla, där av hyres-tiden återstod mindre än en månad när hyresrätten förverkades.

Departementschefen.

Vad moratorieutredningen föreslagit beträffande anstånd med erläggande av hyra och avgift till bostadsrättsförening torde böra genomföras.

Även utredningens förslag att utsträcka respittiden för återvinnande av hyresrätt, som förverkats på grund av underlåten hyresbetalning, synes mig böra godtagas. Sin väsentliga betydelse torde bestämmelserna härom komma att få för de personalkategorier, vilka icke äro berättigade till familjebidrag eller hemortslön men för vilka moratoriebestämmelserna ansetts böra gälla. Det torde få anses motiverat att dessa personalkategorier tillerkännes en anstånds rätt som i viss mån motsvarar den som beretts de värnpliktiga vid dröjsmål med utbetalande av familjebidrag eller hemortslön. I fråga om värnpliktiga som åtnjuta familjebidrag jämte hemortslön kan anmärkas, att de, på sätt fastighetsägareförbundet framhållit, åtnjuta skydd mot vräkning redan genom bestämmelsen, att de ej må skiljas från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyran, vilket föranletts av att familjebidrag eller hemortslön, som kunnat påräknas med anledning av tjänstgöringen, ej hunnit utbetalas. Häremot kan emellertid åberopas, att den värnpliktige till följd av sin bortovaro från hemmet under tjänstgöringen har svårare att ordna sina ekonomiska förhållanden och att det för den skull kan vara skäligt att i förevarande hänseende bereda honom ett rådrum utöver vad som följer av vanliga regler. Vad angår den tid efter tjänstgöringens slut, under vilken den värnpliktige skall vara berättigad till en förlängd tid för återvinning, synes mig skäligt, att denna förmån får åtnjutas under tre månader från tjänstgöringens slut. För att den förlängda återvinningstiden skall få åtnjutas fordras enligt moratorieutredningens förslag, att tidpunkten för hyresrättens förverkande infallit efter militärtjänstgöringens början. Det torde emellertid böra beredas möjlighet för den värnpliktige att återvinna hyresrätten, även om den förverkats före militärtjänstgöringens början, därest ej beslut om vräkning redan meddelats. På grund härav bör bestämmelsen omarbetas. Med anledning av vad landsorganisationen anmärkt rörande återvinningsfristens längd vill jag framhålla, att bestämmelsen om en respittid av tjugufyra söckendagar från det uppsägning skett, jämförd med den allmänna hyreslagens föreskrifter, innebär att vederbörande får anstånd med hyrans betalning minst en månad.

I fråga om bostadsrätt har moratorieutredningen icke föreslagit någon motsvarighet till regeln om återvinning av hyresrätt. Enligt lagen den 25

april 1930 om bostadsrättsföreningar gäller, att bostadsrättsförening är berättigad uppsäga bostadsrättshavaren till avflyttning från den av honom under bostadsrätt innehavda lägenheten om han dröjer med erläggande av vissa avgifter till föreningen fjorton dagar eller den längre tid, som må vara bestämd i stadgarna, från det föreningen efter förfallodagen skriftligen anmodat honom att fullgöra sin betalningsskyldighet. Sker uppsägning, är bostadsrättshavaren skyldig att genast avflytta, och vräkning kan äga rum i vanlig ordning. Då värnpliktig, som innehar lägenhet under bostadsrätt, icke synes böra vara sämre ställd än värnpliktig, som förhyr lägenhet, i fråga om möjligheten att kunna behålla sin bostad, torde det vara lämpligt, att en regel införes om återvinning av nyttjanderätten till lägenhet, som innehaves under bostadsrätt, när nyttjanderätten förverkats på grund av dröjsmål med betalning till bostadsrättsföreningen. Med hänsyn till den längre respittid som en bostadsrättshavare i allmänhet åtnjuter, torde i detta fall den tid, inom vilken betalningsskyldigheten skall fullgöras för att nyttjanderätten skall återvinnas, kunna bestämmas till tolv söckendagar. Vräkningsbeslut bör i anledning härav icke få meddelas förrän fjorton söckendagar förflutit efter verkställd uppsägning.

Såväl i fråga om hyra som beträffande bostadsrätt synes vidare, med anledning av de erinringar som gjorts i vissa yttranden, återvinningsrätten böra utsträckas att avse jämväl de fall, då lägenheten med hyres- eller bostadsrätt innehaves av värnpliktig och dennes hustru gemensamt eller eljest av två eller flera personer, av vilka någon är värnpliktig och inkallats till militärtjänstgöring. Däremot torde det svårigen låta sig göra att, såsom hyresgästernas riksförbund påyrkat, utvidga regeln att omfatta även sådana fall, då en värnpliktig väl är berättigad till familjebidrag för kostnaden för lägenhets förhyrande, men han ej själv deltagit i slutandet av hyresavtalet.

Fastighetsägareförbundet har hemställt om utfärdande av föreskrift angående underrättelse till hyresvärden om inkallelsen till tjänstgöring. Tillräckliga skäl att införa en dylik underrättelseplikt torde dock icke föreligga, då det i allmänhet icke torde bereda hyresvärden någon svårighet att erhålla upplysning om att hyresgästen inkallats. Vad förbundet anmärkt rörande svårigheterna att vinna utmätning i den värnpliktiges avlöning för militärtjänstgöringen synes mig icke heller böra föranleda någon åtgärd.

Vad härefter angår frågan om rätt att i förtid uppsäga hyresavtal må erinras, att gällande regler i detta hänseende tillkommo vid en tidpunkt, då läget på hyresmarknaden ännu icke kännetecknades av den lägenhetsbrist som sedermera gjort sig starkt märkbar. Reglerna ha, såvitt känt, icke kommit till användning i nämnvärd omfattning. Med hänsyn till den rådande bristen på lägenheter, vilken i stort sett torde komma att bestå under en relativt lång tid, synes en bestämmelse om rätt för den till beredskapstjänst inkallade att bliva fri från ett ingånget hyresavtal i nuvarande läge vara skäligen betydelslös. Den nuvarande bestämmelsen — som går utöver den ram för moratoriebestämmelser som uppdragits genom moratorielagen den 3 maj 1940 — avsåg att bereda den som genom värnpliktstjänstgöring ovän-

tat försattes i väsentligt sämre ekonomiska omständigheter möjlighet att inskränka sina utgifter genom att hyra en mindre våning för familjen. Detta skäl har numera ej samma bärkraft, sedan flertalet värnpliktiga varit inkallade och en anpassning torde ha ägt rum till de förhållanden som skapats av beredskapstillståndet. Jag finner på grund av det anförda skäl icke föreligga att bibehålla någon rätt för den till militärtjänstgöring inkallade att uppsäga hyresavtal till upphörande i förtid. Det må nämnas, att en hyresgäst enligt allmän lag äger rätt att uppsäga hyresavtal om hyresvärden utan skälig anledning vägrar att godtaga någon till vilken hyresgästen vill överlåta lägenheten.

Avbetalningsköp.

Militära moratorientredningen.

I fråga om rätten att återtaga avbetalningsgods från värnpliktiga innehåller militära moratorientredningens förslag följande bestämmelser. Värnpliktig, som före militärtjänstgöringens början på avbetalning inköpt arbetsredskap eller lösöre, avsett till personligt bruk för honom själv, hans make eller oförsörjda barn eller adoptivbarn, skall äga åtnjuta anstånd under en tid av tre månader med betalning av post som förfaller under tjänstgöringen, där det ej finnes uppenbart att den värnpliktiges betalningssvårigheter icke föranletts av tjänstgöringen samt säljarens säkerhet icke äventyras genom anståndet. Vad utredningen i denna del föreslagit innebär bl. a. en omkastning av bevisbördan angående orsaken till betalningssvårigheterna. Är den värnpliktige berättigad till anstånd, skola förfallodagarna för senare förfallande poster anses förskjutna lika lång tid som anståndet omfattar. Anståndet kommer härigenom att avse amorteringsplanen i dess helhet. Finnes godset oundgängligen erforderligt för den värnpliktige eller för sådan anhörig till honom som nyss sagts, eller återstår av köpeskillingen icke mer än en tredjedel ogulden, skall den värnpliktige äga åtnjuta anstånd under hela tjänstgöringstiden och intill dess han varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd med betalning av post som förfaller under nämnda tid, varjämte förfallodagarna för senare förfallande poster skola anses i motsvarande mån förskjutna. Anstånd skall kunna åtnjutas även i fråga om post som förfallit till betalning före tjänstgöringens början, där säljaren, oaktat han varit därtill berättigad, underlåtit att återtaga godset eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande. Därvid skall så anses som hade posten eller, om betalningsförsummelsen omfattar flera poster, den äldsta av dessa förfallit å dagen för tjänstgöringens början. Förfallodagarna för övriga oguldna poster skola anses i motsvarande mån förskjutna. Förslaget upptager vidare en uttrycklig bestämmelse om att den värnpliktige oaktat anstånd åtnjutes skall vara skyldig att gälda ränta, som blivit utfäst eller enligt lag skall utgå vid dröjsmål med betalning av förfallen gäld. Därjämte föreslås att anståndsreglerna skola gälla även då godset inköpts av den värnpliktiges hustru före eller efter äktenskapets ingående, under förutsättning att godset är avsett för makarnas gemensamma bruk och makarna leva

samman. Såsom enligt gällande rätt skall klagan över handräkning för återtagande av egendom som avses med bestämmelserna kunna föras även av den värnpliktiges hustru eller av annan som har egendomen i sin vård.

I förslaget ha icke upptagits några regler om skyldighet för den värnpliktige att underrätta säljaren om tjänstgöringen för att rätt till anstånd skulle föreligga. De sakkunniga ha i detta hänseende uttalat, att det icke kunde anses rimligt att en värnpliktig, som på grund av okunnighet om en dylik föreskrift eller kanske på grund av en av omständigheterna förklarlig glömska underlåte sin underrättelseplikt, skulle förlora rätten till anstånd. Att ålägga någon militär myndighet ansvar för underrättelsepliktens fullgörande vore uppenbarligen omöjligt. Då emellertid säljaren hos ortens familjebidragsnämnd kunde inhämta upplysning huruvida köparen vore inkallad till militärtjänstgöring, behövde säljaren icke löpa risken att påkalla ett resultatlöst handräkningsförfarande med åtföljande kostnader.

Departementschefen.

De av moratorieutredningen föreslagna reglerna om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgoods torde i huvudsak böra godtagas. I fråga om bestämmelsernas utformning lär det emellertid vara önskvärt att närmare ansluta till de stadganden som nu gälla i ämnet. Skyddet för de värnpliktiga i fråga om rätten till gods som köpts på avbetalning bör alltså enligt min mening såsom hittills innefatta ett förbud i viss omfattning att på grund av dröjsmål med betalning av förfallen post taga godset åter eller göra gällande annan i avtalet stadgad särskild påföljd av betalningsförsummelse. För att skyddet skall åtnjutas synes till en början böra förutsättas, att betalningssvårigheter åsamkats den värnpliktige genom tjänstgöringen. Beträffande den av utredningen föreslagna bevisregeln torde det vara obestridligt, att man ej av den värnpliktige kan fordra att han skall kunna styrka detta. Det lär emellertid icke vara erforderligt att fördenskull, med avvikelse från eljest gällande regler, ålägga motparten att förebringa bevisning om att den värnpliktiges betalningssvårigheter ej uppkommit genom militärtjänstgöringen. Jag anser det från den värnpliktiges synpunkt tillfyllest att föreskriva, att det skall kunna antagas att svårigheter att fullgöra köpet åsamkats honom genom tjänstgöringen. Det torde i allmänhet icke möta några svårigheter att verkställa en dylik sannolikhetsbedömning. Såsom ytterligare villkor för att anstånd skall få åtnjutas bör i överensstämmelse med gällande rätt och de sakkunnigas förslag stadgas, att säljarens säkerhet icke får äventyras genom anståndet. Frågan huruvida detta villkor är uppfyllt bör avgöras från fall till fall med ledning av en värdering av godset och de upplysningar som i övrigt kunna vara tillgängliga. Denna prövning är givetvis, såsom i vissa yttranden framhållits, av grannlaga natur. Någon anledning att ändra den nuvarande bestämmelsen i detta hänseende torde emellertid ej föreligga.

Enligt moratorieutredningens förslag skola anståndsreglerna icke omfatta gods som inköpts under tjänstgöringstiden. I det yttrande som avgivits av landsorganisationen har förordats, att reglerna skulle gälla även om godset

inköpts under tjänstgöringstiden. Starka billighetsskäl synas tala för denna ståndpunkt. Jag vill nämna, att om den värnpliktige under militärtjänstgöring inköpt gods på avbetalning och han sedermera efter hempermittering eller hemförlovning inkallas på nytt, anståndsreglerna även enligt utredningens förslag bliva tillämpliga under denna nya tjänstgöringsperiod.

I likhet med moratorieutredningen finner jag det befogat, att anståndsreglerna erhålla sådan utformning att den värnpliktiges rätt till anstånd kvarstår under hela den återstående amorteringstiden, så att han icke en tid efter militärtjänstgöringens slut står inför tvånget att nödgas på en gång inbetala ett större belopp. Anståndstiden torde i allmänhet böra såsom hittills utgöra tre månader från förfallodagen. Är godset oundgängligen erforderligt för köparen eller vissa nära anhöriga till honom, synes det riktigt att, såsom utredningen föreslagit, anståndstiden sättes i relation till tjänstgöringens längd, så att anstånd skall få åtnjutas under hela tjänstgöringstiden och intill dess den värnpliktige efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd. Jag delar också utredningens mening, att den längre anståndstiden städse bör gälla jämväl då två tredjedelar av köpeskillingen blivit guldna.

Utredningens förslag, att anstånd bör få åtnjutas även med avseende å post som förfallit till betalning före tjänstgöringens början, har i vissa yttranden mött kritik. Av gjorda uttalanden framgår dock tydligt, att avbetalningsköpare i mycket stor utsträckning ligga efter med betalningen av en eller flera poster utan att detta föranleder åtgärd från säljarens sida, blott inbetalningar ske något så när enligt amorteringsplanen. Till följd av detta förhållande skulle skyddet för den värnpliktige kunna bliva helt illusoriskt, om icke rätt till anstånd, åtminstone i viss omfattning, beredes honom beträffande de före tjänstgöringens början förfallna posterna. En bestämmelse om anstånd jämväl för det fall att post förfallit före tjänstgöringens början torde därför böra meddelas. Har säljaren redan före tjänstgöringens början hos laga myndighet gjort sin rätt gällande, synes emellertid det sålunda inledda förfarandet böra få fortgå.

Det av vissa näringsorganisationer framförda kravet, att för rätt till anstånd bör fordras att köparen gjort anmälan till säljaren om militärtjänstgöringen, har moratorieutredningen avvisat under erinran att det icke kan anses rimligt att en värnpliktig, som på grund av okunnighet eller glömska försummat att fullgöra en dylik underrättelseplikt, skall förlora rätten till anstånd. Den av utredningen anvisade utvägen att hos ortens familjebidragsnämnd inhämta upplysning, huruvida köparen är inkallad till militärtjänstgöring, torde, såsom handelskammaren i Göteborg anført, innebära en relativt enkel möjlighet att i flertalet fall skaffa uppgift härulinnan. Att införa något stadgande i detta hänseende synes icke erforderligt.

Moratorieutredningen har funnit billigheten kräva, att köparen förpliktas erlägga dröjsmålsränta som kompensation för den förlust som åsamkas säljaren genom köparen beviljat anstånd, samt har ansett, att härigenom även köparens benägenhet att utan verkligt behov utnyttja anståndsreglerna kom-

me att motverkas. Utredningen har fördenskull föreslagit ett stadgande, enligt vilket den värnpliktige oavsett anståndet skall vara skyldig erlägga ränta, som blivit utfäst eller enligt lag skall utgå vid dröjsmål med betalning av förfallen gäld. Såsom i ett yttrande erinrats gäller emellertid enligt lagen om avbetalningsköp, att ränta icke räknas säljaren till godo vid det avräkningsförfarande som sker i samband med handräckning för godsets återtagande, medan däremot ränta i vanlig ordning tillgodoräknas säljaren, då godset återtages efter stämning till domstol. Om det föreslagna stadgandet skall få den betydelse, som synes ha varit avsedd, borde det sålunda kompletteras med en föreskrift om att ränta skulle tillgodoräknas säljaren jämväl vid handräkningsförfarande enligt lagen om avbetalningsköp. Då det emellertid står säljaren fritt att anlita domstolsvägen, om han vill utkräva sin rätt till ränta, synes något behov av dylika föreskrifter ej föreligga. Med den utformning av anståndsreglerna jag föreslår torde det icke heller vara erforderligt att upptaga någon erinran om den skyldighet att gälda ränta å förfallna poster, som enligt lag åligger köparen.

Moratorieutredningens förslag att anståndsreglerna skola gälla även i fråga om gods, som inköpts av värnpliktigs hustru, har ej föranlett erinran i yttrandena och torde böra genomföras. För att förekomma missbruk har utredningen föreslagit, att anstånd i dessa fall skall få förekomma endast om godset inköpts för makarnas gemensamma bruk. Denna bestämmelse torde, såsom i vissa yttranden uttalats, vara för snäv. För min del finner jag den böra utvidgas så att anståndsreglerna skola vara tillämpliga, när gods som inköpts av den värnpliktiges hustru är avsett för makarnas gemensamma bruk eller för deras oförsörjda barns eller adoptivbarns behov.

I flera yttranden har erinrats, att den med stöd av moratorielagen utfärdade förordningen den 14 juni 1940 om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods m. m. är tillämplig även å värnpliktiga, varigenom ovisshet kan uppkomma om vilken författning som i ett givet fall skall tillämpas. Nämnda förordning är ej såsom lagen den 31 oktober 1939 om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m. inskränkt till gods av viss beskaffenhet och den avser jämväl avbetalningsköp, vid vilka avbetalningspriset överstiger 3 000 kronor. Det synes mindre tillfredsställande, att de regler om inskränkningar i rätten att återtaga avbetalningsgods, som gälla till förmån för värnpliktiga, skola vara av olika innehåll beroende på godsets beskaffenhet och pris. På grund härav synas de allmänna moratoriebestämmelserna för värnpliktiga böra utvidgas att omfatta allt slags egendom som förvärvats genom avbetalningsköp, oavsett avbetalningsprisets belopp. Om så sker, torde något praktiskt behov för värnpliktiga att åberopa 1940 års förordning i allmänhet ej komma att föreligga. De värnpliktiga torde dock icke på grund härav böra undantagas från tillämpningsområdet för sistnämnda förordning, då det kan tänkas att en värnpliktig genom rådande utomordentliga förhållanden åsamkats betalningssvårigheter, vilka icke ha något samband med militärtjänstgöring.

Utmätning och konkurs.

Militära moratorientredningen.

I förhållande till gällande rätt innebär moratorientredningens förslag i fråga om utmätning och konkurs endast smärre jämkningar. Sålunda föreslås, att reglerna skola bli tillämpliga även då utmätning sker hos den värnpliktiges hustru eller hon försättes i konkurs. Vidare innebär förslaget, att utmätningsfriheten beträffande arbetsredskap utsträckes till ett värde av 1 000 kronor i stället för 500 kronor. I fråga om anstånd med utmätt egendoms försäljning föreslås, att med försäljningen skall kunna anstå under tiden för tjänstgöringen och högst intill dess den värnpliktige efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd, där est det ej finnes uppenbart att betalningsvårigheterna icke äro föranledda av tjänstgöringen och det prövas kunna ske utan att borgenärens rätt till betalning äventyras. Erfordras egendomen i gäldenärens näring för att bereda nödig bärgning åt honom, hans make eller oförsörjda barn eller adoptivbarn eller är den erforderlig för att bereda dem nödig bostad, skall anståndet kunna utsträckas till dess den värnpliktige under nio månader i följd varit fri från tjänstgöring, om borgenärens rätt till betalning ej därigenom äventyras.

Departementschefen.

I likhet med moratorientredningen finner jag det motiverat, att de särskilda bestämmelserna om utmätning hos värnpliktiga bli tillämpliga även då utmätning sker hos den värnpliktiges hustru. Förslaget att arbetsredskap till ett värde av 1 000 kronor skola få undantagas från utmätning kan jag likaledes tillstyrka. Att såsom landsorganisationen ifrågasatt icke upptaga någon hestämmd värdegräns utan låta en skälighetsprövning vara avgörande för den omfattning, i vilken utmätningsfrihet skulle föreligga, synes betänkligt. Med anledning av vad arbetsmarknadscommissionen i detta sammanhang anfört vill jag framhålla, att värdegränsen, likaväl som motsvarande värdegräns i 65 § utsökningslagen, endast avser egendom som i och för sig är av den beskaffenhet att den får utmätas för den värnpliktiges gäld.

Vad angår den tid, under vilken den värnpliktige eller hans hustru skall äga rätt att från utmätning undantaga egendom i större omfattning än eljest är stadgat, har moratorientredningen i nära anslutning till gällande rätt föreslagit, att bestämmelserna skola vara tillämpliga under tid då den värnpliktige fullgör militärtjänstgöring samt därefter intill dess han efter hempermittering eller hemförlovning varit fri från tjänstgöring under lika lång tid som tjänstgöringen omfattat, dock högst tre månader. Denna regel torde kunna föranleda vissa tillämpningssvårigheter. Jag föreslår fördens skull att bestämmelserna skola, oavsett tjänstgöringens längd, tillämpas intill dess den värnpliktige varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd.

Vidkommande härefter frågan, under vilken tid anstånd skall kunna äga rum med utmätt egendoms försäljning, synes förslaget att anknyta anstånds-

tiden till tjänstgöringens längd vara lämpligt. För vissa fall lämnar dock, såsom landsorganisationen påpekat, den av utredningen föreslagna regeln ett sämre skydd för den värnpliktige än gällande lag. Detta är fallet, då utmätningen skett mot slutet av tjänstgöringen eller under den närmaste tiden därefter. Då det synes rimligt, att den som åsamkats betalningssvårigheter genom militärtjänstgöring kommer i åtnjutande av ett visst rådrum, även om utmätningen skett först sedan tjänstgöringen upphört, synes som allmän regel böra föreskrivas att vid utmätning, som sker under tiden för tjänstgöringen eller därefter innan den värnpliktige varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd, anstånd skall kunna beviljas under tre månader utöver den tid som enligt 162, 163 eller 165 § utsökningslagen är medgiven. Härutöver bör i anslutning till utredningens förslag stadgas, att där ytterligare uppskov med hänsyn till tjänstgöringens längd finnes påkallat, anstånd skall kunna äga rum intill dess den värnpliktige varit fri från tjänstgöring under tre månader i följd eller, om egendomen erfordras i den värnpliktiges näring för att bereda honom, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn nödig bärgning eller den är erforderlig för att bereda dem nödig bostad, intill dess han under nio månader i följd varit fri från tjänstgöring. Såsom villkor för att anstånd skall äga rum torde böra uppställas, att det kan antagas att den värnpliktiges betalningssvårigheter föranletts av tjänstgöringen samt att borgenärens rätt till betalning ej äventyras genom uppskovet. Rörande dessa båda villkor får jag hänvisa till vad jag anfört angående motsvarande förutsättningar för rätten att åtnjuta anstånd i fråga om återtagande av avbetalningsgods.

Lagrådet, vars utlåtande inhämtats över lagförslaget, har lämnat detta utan erinran.

Utskottet.

Vid granskning av de genom propositionen framlagda förslagen har utskottet icke funnit anledning till erinran mot desamma. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 11 maj 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Olof Carlsson, Mannerskantz, Roos, Hage, Sten, Hallagård* och *Hagman*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Ryberg, Cruse*, fru *Johansson*, herrar *Håstad* och *Andersson* i Eskilstuna.

Stockholm 1944. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.